

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.10.10](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.10)

УДК 658.91:339.187.6

*О. О. Плахотнік,
д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту організацій та адміністрування,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
ORCID ID: 0000-0001-9717-2877*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й АКТИВІЗАЦІЇ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМІ ЛІЗИНГУ

*O. Plakhotnik
Doctor of Economic Scinces, Professor, Professor of the Department of Organizational
Management and Administration, Dniprovsk state technical university, Kamianske*

PRIORITY AREAS AND ACTIVATION OF TECHNOLOGY TRANSFER IN THE FORM OF LEASING

У статті розглядається процес трансферу технологій у формі лізингу як один із важливих процесів, за допомогою якого економіка держави може активізувати свою інноваційну діяльність і отримати конкурентні переваги завдяки співпраці з освітніми й науково - дослідними організаціями. Виділено чинники, що впливають на формування напрямів активізації трансферу технологій.

Доведено, що для активізації інноваційних процесів потрібні ефективні механізми трансферу технологій у формі лізингу, що дозволять в найбільш стислі терміни і з найменшими витратами довести інноваційну розробку до стадії промислового впровадження і освоєння. Виділено перешкоди на шляху реалізації трансферу технологій в нашій країні. Систематизовано ряд чинників, що впливають на ефективність системи трансферу і комерціалізації технологій у формі лізингу, які можуть бути застосовні на території країни.

Розроблено модель розвитку промислового підприємства на основі трансферу технологій у формі лізингу. Запропоновано пріоритетні напрями забезпечення й активізації трансферу технологій у формі лізингу, реалізація яких на практиці надасть можливість забезпечити зростання національної економіки, заснованої на технологічних та інноваційних перетвореннях.

The article deals with the process of technology transfer in the form of leasing as one of the important processes by which the state economy can intensify its innovative activity and gain competitive advantages through cooperation with educational and research organizations. The factors influencing the formation of areas for intensification of technology transfer have been highlighted.

It has been proved that the activation of innovation processes requires an effective mechanism of technology transfer in the form of leasing, which will allow in the shortest possible time and with the lowest cost to bring innovative development to the stage of industrial implementation and development.

Barriers to the implementation of technology transfer in our country have been identified, which confirms the need to find effective tools to ensure the intensification of technology transfer in the form of leasing.

A number of factors influencing the efficiency of the system of technology transfer and commercialization in the form of leasing at the global level have been systematized. Based on the experience of foreign countries, the importance of forming an institutional environment for technology transfer in the form of leasing, organization of a comprehensive support system and scaling of experience, legislative, organizational and financial support from the state of technology transfer in the form of leasing has been proved.

A model of industrial enterprise growth based on technology transfer in the form of leasing has been developed. According to the proposed model, one of the focus areas of economic and social transformations should be an innovative vector of industrial development based on technology transfer. The effective implementation of this process will determine the growth rate of industrial production, the level of development of science, the growth of gross domestic product, attracting investment in the real sector of the economy.

The development trends which it is expedient to use on a way of achievement of steady development of branches of industries of national economy at enhancing of technologies transfer in the form of leasing have been identified.

The priority areas of providing and intensifying technology transfer in the form of leasing have been proposed, the implementation of which in practice will provide an opportunity to ensure the growth of the national economy based on technological and innovative transformations.

Ключові слова: *трансфер технологій; інноваційні процеси; інноваційна діяльність; державне регулювання; лізинг; модель розвитку; напрями активізації; ефективність.*

Keywords: *technology transfer; innovation processes; innovation activity; state regulation; leasing; development model; directions of activation; efficiency.*

Постановка проблеми. Питання теорії та практики трансферу технологій з кожним роком виходять на принципово нові рівні розвитку, завдяки зростаючим потребам підприємств реального сектора економіки в перспективних високотехнологічних розробках. Трансфер технологій є одним із важливих процесів, за допомогою якого економіка держави може активізувати свою інноваційну діяльність і отримати конкурентні переваги завдяки співпраці з освітніми й науково - дослідними організаціями. Трансфер технологій також стимулює загальне економічне зростання й регіональний економічний розвиток.

Трансфер технологій виступає важливим результатом партнерства між академічним і промисловим середовищем, головним завданням якого є доведення науково - дослідних і дослідно - конструкторських розробок до стадії виробництва готової продукції, що користується попитом.

Основне значення у побудові механізмів поширення інновацій мають суб'єкти трансферу технологій, що здійснюють підтримку діяльності основних учасників ринку (розробників технологій та їх потенційних споживачів) в процесі передачі інтелектуальної власності за допомогою здійснення низки заходів, а саме: підтримка винахідників в позиціонуванні дослідницьких програм, пошук технологічних запитів і пропозицій, прийняття найбільш відповідних методів захисту і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Іншими словами, суб'єкти трансферу технологій є свого роду каналом передачі між дослідницьким і ринковим середовищем, граючи роль радників щодо підтримки вищого керівництва дослідних інститутів і організацій в стосунках з виробничими компаніями.

Вибір механізму трансферу технологій і формування напрямів його активізації залежить від безлічі чинників, що включають: рівень якості інноваційної розробки; ступінь готовності компанії, що отримує технологію, сплатити об'єкт інтелектуальної власності, що придбається; здатність компанії запропонувати замість технології, що придбається іншу технологію, яка цікавить партнера, або інші активи; вірогідні вигоди встановлення більш довгострокового партнерства між організаціями замість одноразової передачі технології; правовий статус власності на технологію, що придбається та інші.

Для активізації інноваційних процесів потрібні ефективні механізми трансферу технологій у формі лізингу, що дозволяють в найбільш стислі терміни та з найменшими витратами довести інноваційну розробку до стадії промислового впровадження і освоєння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною і методологічною базою роботи виступають результати наукових досліджень, викладені в працях зарубіжних і вітчизняних учених, фахівців - практиків,

присвячених питанням вдосконалення механізму трансферу технологій, комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, а також роботи, в яких представлені практичні аспекти реалізації трансферу технологій у формі лізингу. До них слід віднести роботи Адамова Н., Амоши О., Башкатова С., Подіка А., Соболев Л., Турило А., Черевань І., Шкробот М., Внукова Н., Галушко В., Кваша С., Стукало Н., Чеберяко О., Адамса Дж. Н., Сміта Дж. В., Уолтерса Дж., Горбаченко О., Урванцева С. [1 - 8]. Однак, незважаючи на широкий спектр наукових досліджень, питання підвищення активізації трансферу технологій у формі лізингу потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета даного наукового дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та методологічному забезпеченні розробки пріоритетних напрямів забезпечення й активізації трансферу технологій у формі лізингу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з головних чинників сучасного розвитку світової економіки виступає інтенсивний обмін інформацією науково - технічного і виробничого характеру на регіональному й транснаціональному рівні. Триває гостре конкурентне протистояння між різними країнами на рівні господарюючих суб'єктів, науково - дослідницьких центрів, державних установ та інших контрагентів. Володіння інноваційними технологіями в сучасних умовах високотехнологічного розвитку промисловості стає вкрай важливим чинником для отримання пріоритетів в конкурентній боротьбі за частку на світових ринках.

Для переходу промисловості на новий технологічний устрій необхідно забезпечити перманентність інноваційного процесу, а саме відрегулювати впровадження в практику управління технологіями одночасного проектування всіх стадій науково - виробничого циклу інноваційної продукції. Головним елементом в організації та ефективному здійсненні інноваційної діяльності є перманентний потік знань - складений показник інноваційної економіки, що має різну форму: передача знань в процесі навчання, комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності, захист прав на об'єкти інтелектуальної власності, трансфер технологій з науково - дослідного середовища у виробничі компанії, інжинірингові послуги, здійснення міжкорпоративних наукових досліджень і реалізація спільних інноваційних проектів.

Провідною формою переміщення знань виступає трансфер технологій - процес передачі науково - технічних знань, що мають прикладну значущість, а також практичного досвіду щодо ефективної організації високотехнологічного виробництва.

Процес трансферу технологій припускає реалізацію послідовних дій і етапів втілення результатів науково - дослідної діяльності в інноваційну розробку, виробництво і продаж новаторського продукту. Процес поширення результатів науково - дослідних та дослідно - конструкторських робіт досить складний і в своїй організації має деякі не вирішені до теперішнього часу питання, пов'язані з передачею інновацій, а також управлінням самим процесом імплементації інновацій у виробничий сектор економіки.

Згідно з дослідженнями провідних учених - економістів, на шляху реалізації трансферу технологій в нашій країні є цілий ряд перешкод, серед яких:

- відсутність попиту з боку промисловості на інноваційні розробки;
- відсутність мотивації виробничого сектора економіки щодо підвищення ефективності своєї діяльності за рахунок впровадження інновацій;
- відсутність ефективної системи управління наукомісткими проектами на підприємстві;
- низька культура інноваційної підприємницької діяльності та проблема захисту об'єктів інтелектуальної власності;
- відсутність практичних навичок у розробників і виробників у сфері здійснення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;
- обмеженість фінансової підтримки на різних стадіях реалізації наукомісткого проекту.

У той же час багато експертів в якості ключової перешкоди щодо трансферу й впровадження технологій виділяють відсутність необхідної фінансової підтримки або вільних, доступних фінансових ресурсів, що підтверджує актуальність використання лізингу при трансфері технологій.

Керівництво Асоціації «Українське Об'єднання Лізингодавців» на шляху розвитку лізингу виділяють такі перешкоди як: відсутність достатніх джерел фондування у гривні; низьку обізнаність представників малого та середнього бізнесу про лізинг та його можливості; відсутність стимулів для ключових галузей та інноваційних галузей; відсутність можливості працювати із землею як предметом лізингу; неврахування інтересів лізингоотримувачів у державних програмах компенсацій для агровиробників, всупереч світовому досвіду; неможливість фінансування власної лізингової компанії всередині банківської групи через існуючі нормативні обмеження НБУ, недостатню захищеність лізингодавця у нормативному полі в порівнянні з іншими кредиторами, що ставить їх у нерівні умови [9].

Перелічені проблеми визначають необхідність пошуку дієвих інструментів забезпечення напрямів активізації трансферу технологій у формі лізингу. Світова практика виділяє ряд чинників, що впливають на ефективність системи трансферу і комерціалізації технологій у формі лізингу, які можуть бути застосовні на території країни, а саме:

- законодавче забезпечення, спрямоване на підвищення рівня комерціалізації нових технологій, забезпечення конкурентоспроможності в області трансферу технологій у формі лізингу, сприяння трансферу технологій в малому бізнесі. Найбільший розвиток законодавче забезпечення отримало в США, що призвело до зростання кількості університетів, що беруть участь в трансфері технологій, додаткового залучення зовнішніх

фінансових ресурсів в економіку, створенню нових висококваліфікованих робочих місць та інноваційних підприємств;

- реалізація спеціальних державних програм. Так, в ЄС використовується такий інструмент, як рамкові програми з розвитку науково – дослідних та дослідно – конструкторських робіт, в яких особливий акцент робиться на стимулювання й активізацію комерціалізації результатів науково - дослідних проєктів шляхом надання безперервної підтримки науково-технічних розробок від ідеї до ринку. При цьому формується єдиний механізм державної підтримки і сприяння учасникам рамкових програм з тим, щоб підтримати виведення продукту на ринок. Для цього активно використовується лізинг як форма трансферу технологій і спрощені процедури отримання грантів, що прискорює процедуру отримання фінансування;

- створення спеціальних інститутів, організація мереж трансферу технологій. Істотна роль в інноваційних процесах при цьому належить спеціальним інститутам - центрам трансферу технологій. Ці центри створюються як у вигляді автономних структур, так і на базі університетів, об'єднуючи воедино мережі трансферу технологій, підтримки, створення й розвитку інноваційного бізнесу. Підтвердженням їх ефективної взаємодії виступає Європейська мережа підтримки підприємництва.

Застосування на практиці розглянутих інструментів активізації трансферу технологій у формі лізингу забезпечило лідируючі позиції передових країн на світовому ринку науково - технічної продукції. Тобто досвід зарубіжних країн наочно доводить значущість формування інституціонального середовища трансферу технологій у формі лізингу, організації функціонування комплексної системи підтримки і масштабування накопиченого досвіду, законодавчої, організаційної й фінансової підтримки з боку держави процесів розвитку трансферу технологій у формі лізингу. Крім того, слід зазначити і позитивний досвід Китаю щодо застосування стратегічного підходу до розвитку інноваційної сфери на основі розробки й реалізації довгострокових планів щодо активізації трансферу технологій в різних формах.

Якщо говорити про сприяння активізації трансферу технологій у формі лізингу на прикладі нашої країни, то можна укласти наступне. На державному рівні приділяється увага формуванню інституціонального середовища, що сприяє інноваційної діяльності, у тому числі і трансферу технологій на різних стадіях інноваційного процесу і в різних його формах. Проте дію заходів, що реалізуються, можна оцінити, як недостатню. Наприклад, ключовим завданням функціонування елементів інноваційної інфраструктури є сприяння зростанню частки інноваційно активних компаній в загальному обсязі підприємств. Однак у 2016 – 2018 рр. цей показник складав 28,1 %, а к 2020 знизився до 8,5 [10].

Окремі заходи підтримки не носять системного характеру. Як правило, існуюча інфраструктура орієнтована на точкову підтримку тільки декількох етапів інноваційного циклу, без охоплення всього ланцюжка створення інноваційного продукту: від фундаментальних досліджень до виведення на ринок.

Досить низька результативність об'єктів інфраструктури трансферу технологій обумовлена, у тому числі й відсутністю на державному рівні чіткої стратегії їх розвитку, чіткого механізму поетапної реалізації задач в області інноваційного розвитку.

З урахуванням вищевикладеного модель розвитку промислового підприємства на основі трансферу технологій у формі лізингу матиме вигляд (рис.1).

Згідно запропонованої моделі одним з основних напрямів економічних і соціальних трансформацій повинен стати інноваційний вектор промислового розвитку на основі трансферу технологій. Від ефективної реалізації цього процесу залежатимуть темпи зростання промислового виробництва, рівень розвитку науки, зростання ВВП, залучення інвестицій в реальний сектор економіки. Прикладом інтенсивного розвитку промисловості на основі активізації трансферу технологій у формі лізингу, досвід яких слід застосувати в нашій країні, можуть служити такі держави, як Японія, Південна Корея - вони змогли збудувати базис для стійкого розвитку галузей промисловості, спираючись на технологічні інновації і цільову державну підтримку [11].

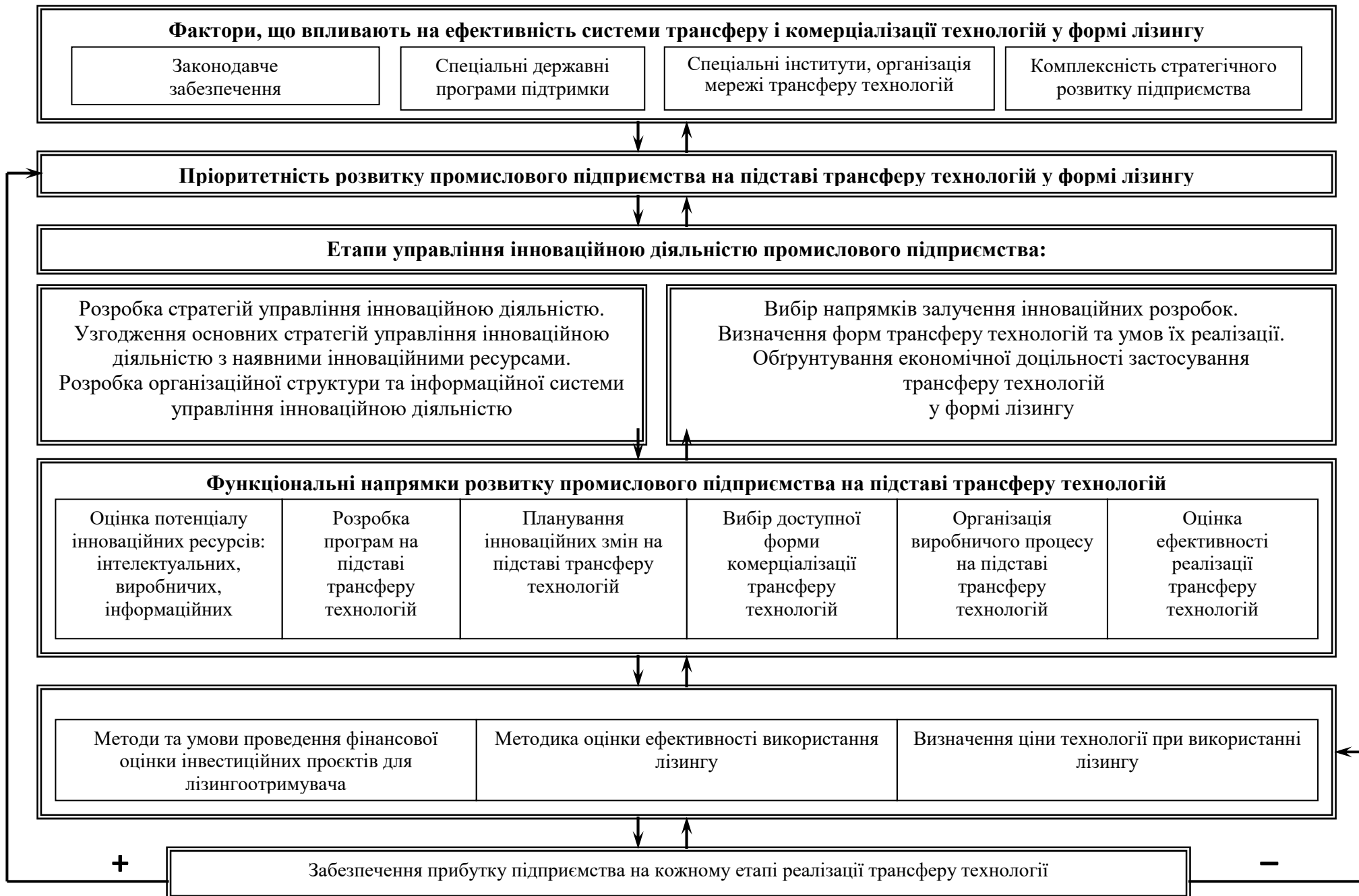

Рис. 1. Модель розвитку промислового підприємства на підставі трансферу технологій у формі лізингу

Висновки. Узагальнюючи досвід промислово - розвинених країн можна виділити деякі тенденції розвитку, які доцільно використати на шляху досягнення стійкого розвитку галузей промисловості національної економіки при активізації трансферу технологій у формі лізингу, а саме:

- у державних програмах розвиток галузей промисловості має бути орієнтований на наукомісткі виробництва, передусім, з допомогою залучення кваліфікованих кадрів з упором на стимулювання й просування науково-дослідних і дослідно - конструкторських розробок. При цьому державна політика має бути спрямована на підтримку генерації реальних інновацій, здатних формувати нові конкурентоспроможні галузі з урахуванням притягнених технологій. Для управління цим процесом розвитку потрібно залучення творчих людей, здатних посилювати нові тренди і формувати цілі й завдання нового розвитку, що б отримати економічний і соціальних ефект від трансферу технологій у формі лізингу;

- досягнення ефекту від активізації трансферу технологій у формі лізингу з позиції розвитку промислового сектора неможливе без потужної підтримки малого і середнього підприємництва, підприємств, які забезпечують лізингові операції й підтримку виходу високотехнологічних компаній на міжнародні ринки;

- необхідність створення агентств щодо страхування торгівлі, інвестицій, лізингових угод, які мінімізували б ризики компаніям експортерам - трансферу технологій. Компаніям, які працюють в пріоритетних галузях в розвитку держави, слід надавати особливі пільги;

- для доступу до сучасних технологій доцільно сконцентруватися на закупівлі новітніх винаходів, у тому числі й у формі операційного або фінансового лізингу. При цьому основу економічного розвитку повинні складати базові галузі національного господарства, такі як транспортне машинобудування, електротехніка, хімія тощо;

- в якості пріоритетів активізації трансферу технологій у формі лізингу слід зазначити й інвестування в людський капітал, а саме: в навчання співробітників, підтримку тісної співпраці з університетами, науково - дослідними центрами, розширення співпраці в інноваційних розробках із зарубіжними партнерами;

- вдосконалення методологічного й нормативно - правового забезпечення лізингових операцій для активізації трансферу технологій. На сучасному етапі розвитку суспільства для реалізації довгострокової стратегії розвитку промисловості потрібна ефективна система державного і муніципального управління, здатна забезпечити стійкість розвитку тієї або іншої галузі на основі трансферу технологій. Як показують дослідження провідних учених - економістів, провідною формою інноваційного управління в даному випадку виступає реалізація промислової політики, ґрунтована на міждержавній інноваційно-технологічній співпраці, яка розроблена для регулювання відтворювального процесу і визначення економічних стосунків в області конкуренції. У зв'язку з цим промислова політика нашої держави потребує відповідних нормативно-правових, організаційних, кадрових, фінансових заходів, спрямованих на вирішення науково - технологічних, соціальних, інституціональних, структурних і екологічних питань для ефективного планування і прогнозу розвитку економіки з урахуванням усебічної оцінки сучасного стану промислового комплексу і фінансових інститутів, що забезпечують трансфер технологій у формі лізингу.

На сьогодні державна політика, спрямована на налагодження ефективного довгострокового розвитку промислового комплексу, повинна включати систему адміністративно-правових, фінансово-економічних і організаційних заходів щодо планування й перерозподілу різного виду ресурсів між галузями, становлення й функціонування системи промислового відтворення, відштовхуючись від інтересів держави, окремих галузей, компаній, організацій і підприємств в області соціально - економічного розвитку. При цьому вдосконалення такої політики повинне передбачати два основні напрями, а саме:

- визначення заходів і важелів в області регулювання реального сектора економіки на основі трансферу технологій в різних його формах (з пріоритетністю лізингових форм підтримки);

- сприяння розвитку інфраструктури і конкуренції в галузях для реалізації їх ефективної роботи, а також активізації їх зовнішньоекономічної діяльності, спрямованої на трансфер технологій у формі лізингу.

Список літератури.

1. Адамов Н. А., Тилов А. А. Лізинг. СПб.: Питер. 2005. 128 с.
2. Амоша О.І., Антонюк В. П., Землянкін А. І. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: монографія. Донецьк: ІЕП НАН України. 2007. 328 с.
3. Башкатова С. В. Лізингове фінансування інноваційної діяльності в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2007. № 6. С. 67 - 71.
4. Подік А.В. Використання лізингу як фінансового інструменту інвестування розвитку економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 9. С. 5 - 8.
5. Сობоль Л. В. Сутність лізингу як інструменту фінансування підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2007. № 12. С. 96.
6. Турило А. М., Черемисова Т.А. Оцінка ефективності інноваційного лізингу. *Фінанси України*. 2005. № 1. С. 44 - 48.
7. Черевань І. В. Ефективність лізингу: наук.- попул. нариси; НАН України. Київ: Фенікс. 2010. 168 с.
8. Шкробот М. В. Лізинг як інструмент інвестування в інноваційний розвиток підприємства. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1015>

9. Як активізувати розвиток ринку лізингу. URL: <https://finpost.com.ua/news/14905/>
10. Економічна статистика. Наука, технології та інновації. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm
11. A Deep Dive into Asia Pacific's Leasing Market Shift Towards Vehicle Outsourcing. URL: https://www-frost-com.translate.googleusercontent.com/translate.googleusercontent.com/translate.googleusercontent.com/frost-perspectives/a-deep-dive-into-asia-pacifics-leasing-market-shift-towards-vehicle-outsourcing/?_x_tr_

References.

1. Adamov, N.A. and Tylov, A.A. (2005), *Lyzynh [Leasing]*, Pyter, St.Petersburg, Russia.
2. Amosha, O.I. Antoniuk, V.P. and Zemliankin, A.I. (2007), *Aktyvizatsiia innovatsijnoi diial'nosti: orhanizatsijno-pravove ta sotsial'no-ekonomichne zabezpechennia [Activation of innovation: organizational, legal and socio-economic support]*, IEP NAN Ukrainy, Donets'k, Ukraine.
3. Bashkatova, S.V. (2007), "Leasing financing of innovation activity in Ukraine", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 6, pp. 67-71.
4. Podik, A.V. (2008), "The use of leasing as a financial instrument for investing in economic development", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 5-8.
5. Sobol', L.V. (2007), "The essence of leasing as a tool for financing enterprises", *Biznes-navihator*, vol. 12, pp. 96.
6. Turylo, A.M. and Cheremysova T.A. (2005), "Evaluation of the effectiveness of innovative leasing", *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 44-48.
7. Cherevan', I.V. (2010), *Efektyvnist' lizynhu [Leasing efficiency]*, NAN Ukrainy.: Feniks, Kyiv, Ukraine.
8. Shkrobot, M.V. (2012), "Leasing as a tool for investing in the innovative development of the enterprise", *Efektyvna ekonomika*, vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1015> (Accessed 10 Oct 2021).
9. FinPost (2019), "How to intensify the development of the leasing market", available at: <https://finpost.com.ua/news/14905/> (Accessed 10 Oct 2021).
10. State Statistics Service of Ukraine (2021), "Economic statistics. Science, technology and innovation", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (Accessed 10 Oct 2021).
11. Frost & Sullivan (2020), "A Deep Dive into Asia Pacific's Leasing Market Shift Towards Vehicle Outsourcing", available at: https://www-frost-com.translate.googleusercontent.com/translate.googleusercontent.com/translate.googleusercontent.com/frost-perspectives/a-deep-dive-into-asia-pacifics-leasing-market-shift-towards-vehicle-outsourcing/?_x_tr_ (Accessed 10 Oct 2021).

Стаття надійшла до редакції 20.10.2021 р.